KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ

ANKASAM

Siyasa Belgesi - 1

Türk Diplomasi Tarihi

10 Eylül 2024

Türkiye-Japonya İlişkilerinde 100 Yılın Muhasebesi ve Gelecek.

Dr. Ahmet Bülent MERİÇ *- Büyükelçi (E)*

Özet

Türkiye ve Japonya arasındaki diplomatik ilişkilerin 100. yıldönümü, iki ülkenin tarihi bağlarının derinliğini ve stratejik ortaklıklarının geleceğini vurgulamaktadır. Uluslararası sistemdeki değişim ve dönüşüm, 2001 saldırılarından itibaren belirginleşmiş olup, Amerika'nın hegemonyasının zayıfladığı bir dönem olarak görülmektedir. Bu değişim, özellikle Türkiye'nin bulunduğu Ukrayna, Suriye ve Gazze gibi bölgelerde ve Asya Pasifik bölgesinde belirginleşmiştir.

Türkiye ve Japonya, Avrasya'nın iki ucu olarak birbirlerine yakınlık göstermektedir. Her iki ülkenin de kendine özgü dinamikleri ve Asya kökenli doğu toplumları olmaları, aralarındaki ilişkileri pekiştirmiştir. Tarihi olarak Osmanlı ve Japonya İmparatorlukları arasındaki ilk diplomatik ilişkiler 1887 yılında başlamış, 1890 yılında Ertuğrul Fırkateyni olayıyla dostluk ilişkileri güçlenmiştir. 1924 yılında Japonya, Türkiye Cumhuriyeti'ni tanımış ve iki ülke arasındaki ilişkiler Atatürk'ün Prens Takamatsu'yu daveti üzerine daha da gelişmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nda iki ülke karşıt kamplarda pozisyon almış ve savaştan sonra Soğuk Savaş döneminde benzer stratejiler benimsemiştir. Turgut Özal döneminde Türkiye, Japonya'nın kalkınma modelini yakından takip etmiştir. Bu süreçte iki ülke, "kazan-kazan" ilkesine dayalı bir ilişki geliştirmiştir.

Geleceğe yönelik olarak Türkiye ve Japonya, stratejik ortaklıklarını kurumsallaştırmalı ve bu ortaklıklarını daha da güçlendirmelidir. Türkiye, Japonya'nın normalleşme sürecini desteklemelidir. Orta Asya, Afrika ve Kafkasya bölgelerinde Japonya ile Türkiye'nin işbirliği, gelecekteki stratejik ortaklıkları için büyük bir potansiyel taşımaktadır.

KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ

50420 Mustafapaşa, Ürgüp, Nevşehir
yayinevi@kapadokya.edu.tr
kapadokyayayinlari.kapadokya.edu.tr
0(384) 353 5009
www.kapadokya.edu.tr

Türkiye'nin gündemini meşgul eden yakın çevresinde çok sayıda sorun olduğu için Asya-Pasifik'le ilgili dış politika konuları genellikle pek işlenmemektedir. Aslında Asya-Pasifik bölgesi çok önemlidir. Çünkü küreselleşme, dünyanın herhangi bir yerindeki güvenlik sorununu diğer bölgeler için de bir sorun hâline getirmektedir. Bu yüzden söz konusu bölgeyi Türkiye'nin dikkate alması son derece kıymetli bir yaklaşım olacaktır.

Diplomasi tarihinde çok nadir görülen bir dönem yaşanmaktadır. Çünkü uluslararası sistemin yapısı yavaş yavaş değişmektedir. Fay hatları hareket etmeye başlamıştır. Coğrafi anlamda fay hatları nasıl hareket ettiğinde yeryüzünde değişiklikler oluyorsa, uluslararası ilişkilerin yapısında da değişim ve dönüşüm başlamıştır.

2000'li yılların başında, özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları bir milat olarak kabul edilebilir. 2001 yılında dünyanın hegemonu olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), güvenlik açısından zafiyet içerisinde olduğunu ve saldırılardan muaf olmadığını görmüş ve hissetmiştir. Bu durumun tedbirlerini almaya çalışmıştır. Fakat ABD hem Irak'ta hem de Afganistan'da yenilgiye uğramıştır ve artık Amerika'nın hegemonyasının ortadan kalktığı bütün kesimlerce görülmektedir. Bu sürecin geri döndürülemez bir hâle geldiği de hissedilmektedir.

Bu değişim ve dönüşüm, iki önemli bölgede çok güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Bunlardan biri, Türkiye'nin de bulunduğu ve Avrasya denilen devasa anakara parçasının batı ucundaki bölgedir. Burada Ukrayna, Suriye ve en son da Gazze olayları olmak üzere bir takım sıcak çatışmalar vuku bulmaktadır. Diğer çetrefilli alan ise Asya-Pasifik bölgesidir. Çünkü orada da Çin'in yükselişi söz konusudur ve Pekin, Amerika'nın hegemonyasını kırmaya yönelik bir çaba göstermektedir. Ayrıca Çin ile Rusya arasındaki stratejik işbirliği de giderek güç kazanmaktadır. Bunun yanında bir başka faktör de Amerika'nın adeta bir "züccaciye dükkânına girmiş yaralı bir fil" gibi davranmasıdır. Amerika'nın bu tür davranışları, Türkiye ve Japonya gibi müttefiklerine ve ortaklarına da zarar vermektedir.

Söz konusu Japonya olduğunda normal bir ülke olmadığı söylenebilir. İkinci Dünya Savaşı'nı yenilgiyle bitirmiş ve bu yenilginin sonunda Amerika'nın nüfuz alanına girmiştir. 1947 Anayasası ile pasifizm kuralını benimsemiş, güvenliğini Amerika'nın güvenliğiyle özdeşleştirmiş ve Amerika'nın "yedieminliğine" bırakmıştır. Türkiye ve Japonya, Batı Dünyası'nda yer almaktadır. Türkiye, NATO üyesi ve Amerika'nın yakın bir müttefikidir. Dolayısıyla Avrasya anakarasının iki ucunda da bir "fikirdaşlık" mevcuttur.

Türkiye-Japonya ilişkileri sıradan ilişkiler değildir. Kendine özgü dinamiklere sahiptir. Peki, bu özgünlük nedir? Neden diğer ülkelerle aynı nitelikte değildir? Birincisi, bu ilişkiler tarihi ilişkilerdir, yani yüzyılın gerisine kadar uzanmaktadır. Bu ilişkileri yöneten, reel politik hususlardan ziyade uluslar arasındaki dostluktur. İki devlet arasındaki diplomatik ilişkilerin arka planında her zaman dostluk olmuştur. Hangi dönemde olursa olsun, çıkarların uyuşmadığı durumlarda bile bu dostluk devam etmiştir. Halktan halka dostluk, diplomatik ilişkileri yönetmiştir.

Bu, aslında iki devlet için de büyük bir zenginliktir. Esasen uluslararası ilişkilerde temel kural, devletler arasındaki konjonktürel çıkar birliğidir. Ancak Japonya özelinde uluslar, devletleri birbirine yakın konuma mecbur kılmaktadır.

İşte bu dinamik, Türkiye'nin diğer devletlerle olan ilişkilerinin tam tersine işlemekte ve her iki ülke için de avantaj sağlamaktadır. Peki, neden böyle bir dostluk ortaya çıkmıştır? Arada 9000

kilometrelik bir mesafe vardır. Öncelikle Ertuğrul Fırkateyni olayı sayesinde insanlar birbirlerini tanımaya başlamıştır. Bu dostluğun oluşmasına ne sebep olmuştur? Bu kimya nasıl ortaya çıkmıştır?

Bu dostluğu birtakım sebeplerle açıklamak mümkündür. Bunlardan birincisi, Türkler ve Japonların tarih öncesi dönemde mekânsal ve zamansal açılardan birbirine yakın oldukları varsayımıdır. Bu bir varsayım değildir, çünkü dillerimize baktığımızda linguistik bir benzerlik görülmektedir. Cümle yapısı benzer, hatta dillerimizde aynı anlamı veren ortak kelimeler bile vardır. Demek ki tarihte bir dönem bir arada yaşamış, birbirimize komşu olmuş ve etkileşimde bulunmuşuz. İkincisi ise ulusal kimliklerimiz büyük ölçüde "Çin karşıtlığı" temelinde şekillenmiştir. Bir dönem hem Japonya hem de Türkiye, Çin'in etkisinde kalmıştır.

Japonya ve Türklerin arka plandaki mitolojileri benzerlik göstermektedir. Örneğin, Türkiye'de Bozkurt Destanı bulunurken, Japonlar'da Kamikaze Efsanesi vardır; yani ilahi güçlerimiz arasında bir benzerlik bulunmaktadır. Üçüncü olarak, iki ulus da Asyalıdır, doğu toplumudur. Bu toplumlar Batılı adetleri tamamen benimsemeyen, emperyalizmin boyunduruğundan kurtulmuş olan toplumlardır. Her iki ulus da Batılılaşmayı, sömürgeleşmemek için bir çıkış olarak görmüştür; ancak tam anlamıyla Batılılaşmamış, kendi kültürlerini muhafaza etmiştir.

Batılılaşma süreci her iki ülkede de hemen hemen aynı zamanda başlamıştır. Rusya, sadece devletler arasında çıkar birliği yaratmakla kalmamış, uluslar arasında da bir empati oluşturmuştur. Rusya'nın tehdidi altındaki toplumlarda Rusofobi söz konusu olmuştur. Ironik olarak, devletlerin çıkarlarındaki farklılaşma ulusların dostluğunu bozmamaktadır. Ulusların karşılaştığı felaketler üzerine yapılan karşılıklı yardımlar bu dostluğu pekiştirmektedir. Japonya'da bir doğal afet olduğunda ilk yardıma koşan ülke Türkiye olmaktadır. Türkiye'de bir afet olduğunda ise ilk yardıma koşan ülke Japonya olmaktadır. Bu, anlaşmaya dayalı bir işbirliği değil, tamamen kalpten kaynaklanan bir birlikteliktir.

İki toplumun Batılılaşma süreçlerine baktığımızda, Batı'ya adaptasyon süreçlerinin farklı şekillerde tezahür ettiğini görülmektedir. Türkiye, feodal çıkar ilişkilerine dokunmadan sadece Batı'nın üst yapı kurumlarını almış; bu nedenle sosyolojik açıdan Doğu ve Batı arasında tam bir sentez gelişememiş ve dualizm ortaya çıkmıştır. Japonya ise kendi sanayi devrimini gerçekleştirerek özellikle Meiji döneminde Avrupa'ya mühendis heyetleri göndermiş ve kopyacılık yoluyla modernleşmeye başlamıştır. Kyushu Adası'nda tesisler kurmuş, ilk kurulan tesis demir-çelik tesisleri olmuştur.
İşte bu nedenle Japonya, demir-çelik sektöründen gemi yapımına, ardından demiryolu yapımına yönelmiş ve kendi teknolojisini geliştirmiştir. Japonya bu dönemde samurayları burjuvaziye dönüştürmüştür. Bu sınıfsal yapılanma, devletle ortaya çıkan bir ulusal burjuvazi değil; Japonya'nın iç dinamikleriyle ortaya çıkan bir ulusal burjuvazi olmaktadır. Bu şekilde Japonya, Doğu-Batı sentezini başarıyla gerçekleştirmiştir. Günümüzde sadece Türkiye'de değil, dünya genelinde hayranlık uyandıran Japon mucizesi ve Japon kültürünün temelinde işte bu sentez yatmaktadır.

İlişkilere baktığımızda, şöyle bir kronolojik evrim görülmektedir. O dönemde iki imparatorluk vardır: Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya İmparatorluğu. 1868 yılından sonra Edo dönemi sona ermiş, Tokugawa Hanedanı uzaklaştırılmış ve Meiji Restorasyonu başlamıştır. O dönemde Meiji, çok aydın bir imparator olarak Japonya'nın dışa açık kalması gerektiğinin farkındadır, ancak Japonya'nın ilişkileri simetrik bir şekilde yürütmeyeceğini de görmektedir. Böylece sanayileşme sürecini başlatmış ve bu süreç, Batı sanayisini taklit etmek suretiyle ilerlemiştir. Öte yandan Osmanlı İmparatorluğu, Abdülaziz'in devrilmesinin ardından meşrutiyet yönelimi içine girmiştir. Abdülhamid'in iktidara gelmesinin ve büyük bir Rus-Osmanlı Savaşı'nın arifesinde olduğu bir dönemde, iki imparatorluk arasındaki ilişkilerin temeli, İmparator Meiji'nin Avrupa'ya gözlem heyetleri göndermesiyle atılmıştır. Bu çerçevede 1873 yılında Fukuchi Genichiro, 1881 yılında ise Masaharu Yoshida'nın başkanlığındaki heyetler İstanbul'u ziyaret etmişlerdir.

1887 yılında İmparator Meiji, yeğeni Prens Komatsu'yu Sultan II. Abdülhamid'i ziyaret etmek üzere göndermiştir. Bu ziyaret vesilesiyle iki imparatorluk arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur. 1887 yılı, ilk diplomatik ilişkilerin kuruluş tarihi olarak kaydedilmiştir. Bu dönemde reel politik ve ekonomik çıkar ilişkileri ön plandadır. Osmanlı için ilişkiler, özellikle Rusya'nın doğudaki etkisini dengelemek amacıyla büyük önem taşımaktadır. Japonya ise ekonomik ilişkiler açısından Osmanlı'yı bir pazar olarak görerek kapitülasyonlardan yararlanmayı ve gelişen Japon sanayisi için Osmanlı'yı cazip bir pazar haline getirmeyi hedeflemiştir.

Bu süreçte, dostluk faktörü de önemli bir rol oynamaktadır. Bu faktör, 1890 yılında Ertuğrul isimli bir geminin Japonya'ya gitmesiyle ortaya çıkmıştır. Ertuğrul, İngiliz yapımı bir gemidir ve Sultan II. Abdülhamid'in devrilmesinden korkarak donanmayı Kasımpaşa'da atıl bir şekilde bırakması nedeniyle Türk donanması o dönemde bakımsızdır. Donanmada İngiliz amiraller ve subaylar hakimdir. Ertuğrul, yeterince bakım görmemiş bir gemi

olarak Prens Komatsu'nun getirdiği hediyelere karşılık vermek üzere görevlendirilmiştir. Ancak Ertuğrul'un bir diğer görevi de geçiş güzergahı üzerinde bulunan Müslüman topluluklarına halifenin mesajını iletmek ve bu toplulukları cesaretlendirmektir. Ertuğrul, bu görev kapsamında Süveyş Kanalı, Babül Mendeb Boğazı, Hint Yarımadası ve Malakka Boğazı üzerinden geçerek Tokyo Limanı'na varmıştır.

Gemi burada uzun süre kalmış ve uzun bekleme süresi nedeniyle dönüş kararı alınmıştır. Japonlar, tayfun mevsiminin yaklaştığını belirterek geminin biraz daha beklemesini ve tayfun geçtikten sonra dönüşe geçmesini önermiştir. Maalesef Osaka yakınlarındaki Kushimoto kasabasında, tayfunun etkisiyle kıyıya yakın seyrederken gemi kayalıklara çarpmış ve bir kazan patlaması meydana gelmiştir. Gemi batmış ve 600'den fazla kişiden sadece 52 kişi kurtulabilmiştir. Günümüzde Kushimoto'da bir anıt bulunmaktadır ve her yıl eylül ayında şehitler anılmaktadır. Bu facia, iki toplum arasındaki ilişkilerin temelini oluşturmuş ve bu temel her geçen yıl güçlenerek devam etmiştir.

1905 yılında Rus-Japon Savaşı'nı Japonya'nın kazanması, İttihat ve Terakki hareketini yüreklendirmiştir. Ancak bu dönemde çıkarlar giderek farklılaşmıştır. Emperyalist kulübüne katılan Japonya, Osmanlı'dan kapitülasyon rejimini daha kuvvetli talep etmeye başlamıştır. Japonya'nın bu tutumu, Sevr ve Lozan müzakerelerinde de devam etmiştir. Ancak çıkar farklılıkları, uluslararası dostluğu bozmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Japonya, 7 Temmuz 1924 tarihinde yeni Türkiye Cumhuriyeti'ni tanımış ve iki ülke arasında büyükelçilikler karşılıklı olarak açılmıştır.

1931 yılında Japonya'dan ilk üst düzey ziyaret gerçekleşmiştir. Bu ziyaret, Japon İmparatoru'nun Türkiye'ye ne kadar önem verdiğinin bir simgesi olmuştur. İmparator Taisho'nun oğlu Prens Takamatsu, Atatürk'ün daveti üzerine Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu dönemde yalnızca diplomatik ilişkilerin tesis edilmesiyle kalınmayıp aynı zamanda iki ülke arasında işbirliğinin temelini oluşturan bir dizi anlaşma da imzalanmıştır.

İki savaş arası dönemde Japonya'nın revizyonist davranışları ilişkilerin gelişmesini engellemiştir. Başka bir deyişle, İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye-Japonya ilişkileri dondurulmuştur. Savaş sırasında tarafsızlık politikası izleyen Türkiye, San Francisco Konferansı'na katılabilmek için 23 Şubat 1945 tarihinde sembolik de olsa Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Japonya, Hiroshima ve Nagasaki kentlerine atom bombalarının atılmasının ardından kayıtsız şartsız yenilgiyi kabul etmiştir.

-1951 San Francisco Konferansı, Japonya ile barış anlaşmasının yapıldığı konferanstır. Bu konferansta Türkiye, Japonya'nın ABD ile güvenlik anlaşmasına sahip, pasifist bir bağımsız devlet olması tezini desteklemiştir. San Francisco'da Japonya, ABD'yle bir dostluk ve güvenlik anlaşması imzalamış, böylece pasifizmi kabul etmiş ve güvenliği Amerika'ya teslim etmiştir. Daha sonra 1952 yılında Yoshida Doktrini'ni ilan ederek tüm enerjisini ekonomik kalkınmaya vermiştir ve bir ordu tutmama ve silahlı kuvvetler bulundurmama angajmanına girmiştir.

San Francisco'da ayrıca Türkiye, Japonya'nın Montrö Sözleşmesi ile kazandığı bütün haklar ve ayrıcalıklardan feragat etmesini sağlamıştır. Bu dönemde devletlerin pozisyonları farklı olsa da ulusların dostluğu bozulmamıştır. Vurgulamak gerekirse; Birinci Dünya Savaşı sonunda Japonya, kazanan devletler grubunda yer almış ve pozisyonu Türkiye'nin karşısında olmuştur. Hem Sevr hem de Lozan'da Japonya, Türkiye'nin karşısında büyük güçlerle birlikte bir pozisyon izlemiştir.

1951 yılında San Francisco Konferansı'nda Türkiye, Japonya'nın aksine bir pozisyon izlemiştir. Pasifizm, Japonya'nın gönüllü olarak benimsediği bir prensip değildir. MacArthur tarafından Japonya'ya empoze edilen bir Yoshida Doktrini'ne dayanmaktadır. Bu doktrin, Amerika tarafından zorla kabul ettirilmiştir. Türkiye, bu fırsattan yararlanarak Montreux Sözleşmesi kapsamında Japonya'ya verdiği tavizleri geri almıştır. Ancak, tüm bu gelişmelere rağmen ikili ilişkiler bozulmamış ve halk arasında iki toplum arasındaki dostluk ilişkileri devam etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Türkiye ve Japonya, aynı stratejik vizyonu paylaşan iki ortak haline gelmiştir. Bu durum, Soğuk Savaş döneminde de değişmemiştir; iki ülke de uluslararası sistemin yapısının değişmesini arzu etmemiş ve uluslararası hukuka saygı gösterilmesini, Birleşmiş Milletler sisteminin güçlendirilmesini desteklemiştir. Ayrıca, iki ülke nükleer silahlar başta olmak üzere kitle imha silahlarının yayılmasına karşıdır ve bölgelerinde barışın sağlanmasına yönelik güvenlik artırıcı sistemlerin yerleştirilmesini önemsemektedir.

Analiz

İkili ilişkiler analiz edildiğinde dengeler eşit görünmektedir. Tarih boyunca her iki devlet de kazan-kazan temeli üzerinde ilişki kurmuş, aradaki mesafeye rağmen işbirliği başlatmış ve bu ilişkiler hem imparatorluk hem de Cumhuriyet döneminde dostluk temelinde gelişmiştir.

Her iki devlet de fikirdaş olup Batı kulübüne aittir. Her ne kadar Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü ve BRICS'e üye

olacağına dair iddialar söz konusu olsa da Türkiye'nin bu yönde bir tercih yapmayacağı düşünülmektedir. Çünkü bugünün dünyasında her iki alanda da hareket etme imkanı verecek gri alanın oldukça daralmış olduğu görülmektedir.

Türkiye ve Japonya, siyasi ve ekonomik alanlarda stratejik ortaklıklarını kurumsallaştırmamışlardır. İngilizlerin "eye-to-eye" dedikleri, yani her uluslararası soruna aynı gözle bakan bu iki devlet aslında strateji ortaklarıdır. Ancak, bu ilişki kurumsallaşmamıştır. İki devlet arasında bir Stratejik Ortaklık Konseyi kurulmalı ve bu konsey iki yılda bir en üst düzeyde toplanarak ortak hareket planlarını uygulamaya koymalıdır. Ayrıca ortak iş konseyi, strateji uzmanları ve ekonomistlerin de katılımıyla vizyoner bir yapıya kavuşturulmalıdır.

İlişkilerin daha ileriye götürülmesinde mega projelerin rolü yadsınamaz. Bugün ilişkiler bir mega projeden yoksundur. Yakın zamanda böyle bir mega proje vardı: Sinop Nükleer Santrali. Japon teknolojisiyle inşa edilecek bu nükleer santral, Fukushima olayından sonra devreye konulmuş bir projeydi. Japonya'nın nükleer güvenlik konusuna azami derecede dikkat ettiği bir döneme denk geliyordu. Ancak iki ülke arasındaki anlaşmazlık, bu projenin rafa kaldırılmasına neden oldu. Bu da ilişkilerde psikolojik bir olumsuzluk yarattı. Projenin iptali, Ankara'da Japonya'ya karşı bir güven eksikliği oluşturdu. Bu durum ortadan kaldırılmalıdır.

Diğer yandan Çin Halk Cumhuriyeti'nin Güney Çin Denizi'ndeki hak iddiaları ile Yunanistan'ın Ege ve Akdeniz'deki Münhasır Ekonomik Bölge iddiaları benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla, Japonya ve Türkiye bu konuda bir işbirliği süreci başlatabilirler. Buna ek olarak Türkiye, Japonya'nın normalleşme sürecini de açıkça desteklemelidir. 2010 yılından itibaren Amerika'nın Çin'i çevreleme politikasına başlamasıyla birlikte Japonya, anayasasını değiştirmeden, yani 1947 Anayasası'nın dokuzuncu maddesine dokunmadan, bu maddeyi yorumlayarak pasifizmden uzaklaşmaktadır. En son 2015 yılında Abe Hükümeti, bu konuda bir adım daha atmıştır. Bugün Japonya, 9.maddeye rağmen sadece Barış Gücü değil, uluslararası koalisyonlara da katılabilmektedir.

Japonya Donanması'nın Batılı donanmalarla birlikte Aden Körfezi'nde jandarma rolü oynadığı ve hâlâ bu rolü sürdürdüğü görülmektedir. Türkiye, Japonya'nın giderek normalleşmesini desteklemelidir; bu durum Türkiye'nin de çıkarına olacaktır. Ayrıca Japonya'nın NATO ile ortaklık ilişkisini özellikle askeri alanda derinleştirmesi için Türkiye destek vermelidir. İki devlet arasında güvenlik istişareleri düzenli hale getirilmelidir. Orta Asya, Kafkaslar ve Afrika üzerinde istişareler düzenli hale getirilmeli ve bu bölgelerdeki şirketlerimiz birlikte çalışmaya teşvik edilmelidir.
Çin, 2013 yılında iki önemli proje geliştirmiştir. Bunlar "Kuşak" ve "Yol" projeleridir. Çin bu iki projeye toplamda 1 trilyon dolarlık bir kaynak tahsis etmiştir. Kuşak ve Yol Girişimi, İpek Yolu projeleri olarak da bilinir. Kuşak projesi, Avrasya anakarası üzerinden Çin'den Avrupa'ya uzanan bir kara yolu kuşağının oluşturulmasını amaçlar; Yol projesi ise Pasifik ve Hint Okyanusları üzerinden Afrika'ya uzanan bir deniz yolu projesidir. Japonya da buna karşı 2015 ve 2016 yıllarında iki proje geliştirmiştir. Bunlardan ilki, Hindistan ile birlikte gerçekleştirmek istediği Asya-Afrika Büyüme Koridoru Projesi'dir. İkincisi ise Japonya'nın tek başına üstlendiği Kaliteli Altyapı Yatırımları için Genişletilmiş Ortaklık Projesi'dir.

Japonya'nın bu projelere ayırdığı kaynak, Çin'le kıyaslandığında oldukça sınırlı kalmaktadır. Japonya'nın 35-40 milyar dolarlık bir kaynak ayırdığı belirtilmektedir. Ayrıca bunun sürdürülebilir olup olmayacağı belirsizdir. Bu nedenle Çin'in projelerinin yanında Japonya'nın projeleri daha fazla geliştirilmelidir. Her iki projede de limanların, hava meydanlarının, demiryolu ve karayolu hatlarının iyileştirilmesi desteklenmelidir. Özellikle ikinci projenin Kafkaslarda barış ve istikrar ortamı yaratılmasına odaklanması gerekmektedir. Japonya, Türkiye'nin Asya'yla ilişkilerinin derinleşmesine yardımcı olmalıdır. Bu bağlamda Asya ülkeleriyle ortak projeler geliştirilebilir.

Japonya'nın AB ile Serbest Ticaret Anlaşması geçtiğimiz yıllarda yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği vardır. Japonya, Türkiye ile Serbest Ticaret Anlaşması yapmaya yanaşmamaktadır. Bu durum Japonya ile ticaretimizde haksız bir durum yaratmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin Japonya'yla da bir serbest ticaret anlaşması yapması gerekmektedir. Japonya, ticaret alanında Türkiye'ye kapılarını açmalı ve aynı zamanda Japonya inşaat piyasasında Türk müteahhitlere fırsatlar sağlamalıdır. Japonya, Türkiye'nin ASEAN ülkeleriyle işbirliğinin gelişmesine yardımcı olmalıdır. Bu konular daha fazla tartışılabilir ve yeni öneriler geliştirilebilir. Kısacası, iki devlet arasında mevcut olan stratejik ortaklık ilişkisi ve dostluktan en iyi şekilde faydalanılmalıdır.

Sonuç

Türkiye-Japonya ilişkileri diplomatik alanda 100. yılını kutlamaktadır. Ancak bu ilişkiler aslında yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Ortak tarih ve kültürel değerler açısından halklar arası ilişkiler oldukça güçlüdür. Dolayısıyla Türkiye-Japonya ilişkileri ele alınırken sadece son yüzyıl değil, yüzyıllara dayalı bir ilişki de değerlendirilmektedir.

İkincisi, son yüzyıl ve günümüz itibarıyla Türkiye ve Japonya ilişkileri istenilen seviyede değildir. Ortak potansiyeller ve geçmişten gelen ortak gelecek beklentileri, iki ülke arasında daha güçlü ve ileri bir ilişkiyi ön plana çıkarmaktadır. Özellikle kurumsallaşma noktasında yapılacak adımlar ve güvenin yeniden tesis edilmesi gerektiği konuları oldukça önemlidir.

Bir diğer husus, Japonya ve Türkiye arasında, Asya'dan Afrika'ya kadar geniş bir işbirliği imkanı mevcuttur. Ancak Japonya, beklenen performansı sergileyememektedir. Dolayısıyla Japonya'nın atacağı adımlar, bölgede daha güçlü bir istikrar ve işbirliği bağlamında önemli olabilir.

Türkiye ve Japonya'nın tarihi bilançosu, iki ülke arasındaki ilişkilerin kazan-kazan temelinde geliştiğini göstermektedir. Bu nedenle, gelecekte de bu ilişkilerin daha da güçlendirilmesi son derece önemlidir. Bu bağlamda Türkiye-Japonya ilişkilerinde siyasi ve güvenlik kalemlerinin yanı sıra ticaret, enerji, teknoloji ve altyapı yatırımları ön planda olmayı sürdürecektir. Ayrıca, dijitalleşme ve yapay zekâ gibi ileri teknoloji alanlarında ortak girişimlerin gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Ortak projeler ve ticaret anlaşmaları, iki ülkenin küresel arenada daha güçlü bir konuma gelmesine katkı sağlayacaktır. Kültürel ve akademik ilişkiler de derinleşmeye devam edecektir. Özellikle öğrenci değişim programları, bilimsel araştırmalar ve ortak kültürel etkinlikler, iki ülke arasındaki bağların güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Geçmişte yaşanan zorluklar, iki ülkenin ortak hedeflerine ulaşma kararlılığı ile aşılmıştır. 21. yüzyılda, Türkiye ve Japonya'nın hem ekonomik hem de kültürel alanda daha yakın ilişkiler kurması ve küresel çapta ortak projelere imza atması beklenmektedir. İki ülke arasındaki işbirliği, yalnızca bölgesel değil, küresel düzeyde de olumlu sonuçlar doğuracaktır. Türkiye ve Japonya, birbirlerinin potansiyellerinden faydalanarak küresel barış ve istikrarın tesisi yönünde önemli adımlar atmaya devam edeceklerdir. İki ülkenin, karşılıklı güven ve saygı temelinde inşa edilen bu ilişkileri, gelecekte de uluslararası diplomaside örnek teşkil edecektir.

Yazar Hakkında

Dr. Ahmet Bülent MERİÇ *- Büyükelçi (E)*

Dr. Ahmet Bülent Meriç, 1978'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuştur. 1979'da Hull Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisans yapmış ve Ankara Üniversitesi'nde aynı alanda doktora eğitimini tamamlamıştır. Diplomatik kariyerinde, Tel Aviv, Tokyo, Helsinki, Strazburg, Cenevre ve Tahran'da önemli görevlerde bulunmuştur. Ayrıca Singapur, Ukrayna ve Japonya'da Türkiye'yi büyükelçi olarak temsil etmiştir. 2011-2014 yılları arasında Uluslararası Güvenlik İşleri Genel Müdürü olarak görev yapmıştır. 2014-2017 yılları arasında Japonya Büyükelçisi olarak görev yapmıştır. Japonya İmparatoru tarafından en yüksek derecede "Yükselen Güneş" nişanı ile onurlandırılmıştır. Emekli olduktan sonra 2023 yılına kadar Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. "Batı'nın Güvenlik Doktrinleri: Melez Savaş Konsepti" ve "Küresel Aktör Çin" adlı kitapları bulunmaktadır.

Türk Diplomasi Tarihi

Her ne kadar kavram olarak yakın dönemde kullanılmaya başlanmış olsa da diplomasi tarihin her devrinde toplumlar ve devletler arasında sorunların çözümünde önemli rol oynamış ve diplomasinin yetersiz kaldığı durumlarda savaşlar sorunların temel çözüm mekanizması haline gelmiştir. Ulus devlet yapısının yaygınlaşması ve uluslararası ilişkilerde ulus devletlerin temel aktör olmasından sonra ise diplomasi uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinde temel unsur haline gelmiştir.

Devletler arasındaki sorunların çözümünde karar vericilere temel verileri ortaya koyan diplomatlar çok önemli bir rol oynamaktadırlar. Uluslararası ilişkilere yönelik konularda ve sorunların çözülmesinde kamuoyuna yansıyanlar kadar kamuoyuna yansımayan bir çok gelişmede diplomatların önemli etkileri olmuş hatta son dakikada diplomatlar tarafından ortaya konulan öneriler ile savaşlar bile önlenmiştir. Fakat bunların bir kısmı hatıratlarda yer alırken, önemli bir kısmı sürece damga vuran isimler ile birlikte yok olup gitmektedir.

Kapadokya Üniversitesi (KÜN) ve Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) iş birliğinde yürütülen Türk Diplomasi Tarihi projesi ile Türk Diplomasi tarihine ışık tutulması hedeflenmektedir. Başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarda görev yapmış emekli diplomatlar, askeri personel ve devlet adamlarının konuk olarak katıldığı programlarda, Türk Dış politikasının karar süreci, geçmişte alınmış önemli kararların arkasında yatan gerçekler, uluslararası gelişmelerin basına yansımamış bölümleri gibi konuların ele alınması ve Türk Diplomasi Tarihi konusundaki önemli konularda tarihe not düşülmesi amaçlanmaktadır.

Proje hakkında detaylı bilgiye;
https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr/ adresinden ulaşabilirsiniz.

Prof. Dr. Şafak OĞUZ

2019 yılında Doçentlik ve 2024 yılında Profesör unvanını alan Prof.Dr. Şafak OĞUZ, Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki (TSK) 23 yıllık hizmetinden sonra 2021 yılında emekli olmuştur. Görevi esnasında Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) bünyesinde de çalışan OĞUZ, Kitle İmha Silahları, Terörizm, Uluslararası Güvenlik, Uluslararası Örgütler ve Barış ve Çatışma Çalışmaları konularında çalışmalar yapmaktadır. Prof.Dr. Şafak OĞUZ, halen Kapadokya Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dekan Vekili olarak görev yapmaktadır. İyi derece İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 1993'de mezun oldu. Boğaziçi Üniversitesi'nde 1995'de Yüksek Lisans çalışmasını tamamlayan Erol, 2005 yılında Ankara Üniversitesi'nde yaptı. 2009'da "Uluslararası İlişkiler" alanında doçent ve 2014 yılında da Profesörlük unvanlarını aldı.

Uzmanlık alanları, "Jeopolitik", "Kriz Yönetimi", "Güvenlik", "Türk Dış Politikası" ve "Türk Dünyası" olan Prof. Erol'un, bu konularda çok sayıda bilimsel makalesi ve kitabı bulunmaktadır.

Avrasya Dosyası, Karadeniz Araştırmaları, Gazi Akademik Bakış, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları dergileri editörlükleri ile TRT, Kanal A ve BBN Türk'te radyo-televizyon programları yapan, Türkiye'nin önde gelen dergi ve gazetelerinde köşe yazarlığı yapan-görüşleri yayımlanan Prof. Erol, bu çalışmalarından dolayı 2007'de Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı (TÜRKSAV) "Türk Dünyası Hizmet Ödülü", 2015'de Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) "Basın-Fikir Ödülü" başta olmak üzere çok sayıda ödüle layık görülmüştür.

Ufuk, Ankara ve Gazi Üniversitelerinde dersler veren Prof. Erol, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarını devam ettirmektedir. Türkiye'nin önde gelen düşünce merkezlerinde (ASAM, SDE, GSAM, USGAM) uzman ve kurucu başkan olarak görevler üstlenen Prof. Erol, 2016'dan bu yana Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Kurucu Başkanı olarak bu alandaki faaliyetlerini devam ettirmektedir.